

DESPRE ION MUȘLEA SAU CUM AM DEVENIT FOLCLORIST

Virgiliu FLOREA*

Indirectă o vreme, cunoștința mea cu Ion Mușlea s-a petrecut către sfârșitul studiilor mele universitare și a fost intermediată de Ion Taloș, discipol și colaborator apropiat al marelui folclorist. Dar Ion Taloș deținea, pe atunci, și o funcție didactică în cadrul Catedrei de metodică a Universității clujene, fiindu-mi, o vreme, prin anul al patrulea cred (1962-1963), îndrumător de practică pedagogică, ocazie cu care l-am și cunoscut. Se pare că i-am atras atenția prin calitatea lecțiilor pe care le-am ținut, ceea ce n-a fost tocmai greu de realizat, de vreme ce, fiu de învățător fiind, am crescut printre caiete de planificări și de planuri de lecții, obligatorii pe atunci.

Apoi, a venit vorba despre lucrările de diplomă, exprimându-mi dorința de a-mi alege o temă de folclor, cerându-i, desigur, sfatul. Mi-a recomandat să întocmesc un istoric al folcloristicii bănățene, de care însuși se ocupase și încă se ocupa¹. Până la urmă, tema aleasă s-a dovedit a fi prea extinsă pentru scopul menționat, astfel încât m-am oprit, cu îngăduința conducătorului tezei, Conf. univ. Dumitru Pop, la numai doi dintre folcloriștii bănățeni din secolul al XIX-lea, cei mai reprezentativi desigur, și anume Atanasie Marian Marienescu și Simeon Manguica.

Dar opțiunea mea pentru o lucrare de istorie a folcloristicii românești a avut și un alt rezultat, cu mult mai important, și anume cunoștința mea cu Ion Mușlea, căruia Ion Taloș îi va fi vorbit despre mine. Cu atât mai mult cu cât Ion Mușlea era preocupat, pe atunci, de sporirea numărului de cercetători ai Secției clujene de etnografie și folclor și, în consecință, dorea să angajeze și un cercetător stagiar, scop în care făcuse deja unele demersuri.

* Facultatea de Litere, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca – România.

¹ Cf. „Bibliografie/ Schriftenverzeichnis”, în *Romania Occidentalis. Romania Orientalis*. Volum omagial dedicat Prof. univ. dr./Festschrift für Ion Taloș. Editat/Herausgegeben von Alina Branda, Ion Cuceu, Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene, Editura Mega, 2009, p. 17 ș.u.

Cum însă postul cerut de Ion Mușlea nu venise până la data repartizării pe țară a absolvenților din 1964, am fost numit, prin repartiție ministerială, asistent stagiar la Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic de trei ani din Cluj, înființat în 1960. Aici l-am reîntâlnit pe Nicolae Bot, fostul nostru asistent de folclor din vremea studenției, sub a cărui oblăduire aveam să-mi desfășor, timp de șapte ani (1964-1972), activitatea didactică și de cercetare. Însă nu la disciplina Folclor literar românesc, căci orele de seminar erau puține și intrau, firesc, în norma titularului de curs, situație în care am ținut doar seminarii de istorie a literaturii române, epoca marilor clasici. Folclor am făcut însă și acum, în particular s-ar putea spune, însoțindu-l pe Nicolae Bot în nenumăratele cercetări de teren pe care le-a întreprins în Zona Năsăudului cu privire la șezătoare și la cântecele de seceriș², iar apoi și în Țara Lăpușului, a cărei monografie folclorică dorea s-o întocmească. Cu aceste ocazii mi-am însușit principalele elemente ale metodologiei cercetărilor folclorice de teren.

Privite retrospectiv, cam acestea erau circumstanțele în care aveam să-l cunosc, și personal, pe Ion Mușlea, care părea a nu fi renunțat, după cum se vede, la ideea de a face din mine un cercetător sau colaborator al Secției de Etnografie și Folclor pe care o conducea. Ca dovadă, și-a exprimat dorința de a mă cunoaște, dorință transmisă mie tot prin intermediul lui Ion Taloș, care m-a avertizat, în prealabil, că fiecare vizită la Ion Mușlea însemna, implicit, un adevărat examen, ceea ce avea să se și adeverească. Văzându-mă extrem de emoționat, Ion Mușlea m-a primit cu multă sollicitudine, după care s-a interesat de originea mea, de părinți, arătându-se mulțumit de faptul că proveneam din mediul rural și că tatăl meu era învățător. Cum aveam să aflu ulterior, manifesta o deosebită considerație pentru această categorie profesională, el însuși fiind fiul unui vrednic învățător, Candid Mușlea, din Șcheii Brașovului³.

Pe neașteptate, începu apoi „examenul”. Când a venit vorba despre Vasile Alecsandri și colecțiile sale de poezii populare, m-a întrebat, așa, ca într-o doară, dacă îmi era cunoscut cine fusese colaboratorul transilvănean, cu material folcloric, al marelui poet,

² Cf. Nicolae Bot, *Studii de etnologie*. Volum îngrijit de Ioana Bot și Ileana Benga, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2008, p. 7-46, 108-117.

³ Cf. Ion Mușlea, *Contribuții la cunoașterea mișcării folclorice românești între anii 1925-1965*, în „Anuarul de Folclor”, Cluj-Napoca, I, 1980, p. 6.

prefăcându-se că dânsul nu-și mai aducea aminte, pe moment, de numele lui. Introdus întru câțva în materie de istorie a folcloristicii românești, i-am răspuns că era vorba de un anume Ioan Popescu, asupra identității căruia specialiștii nu-și spusese încă ultimul cuvânt. Adică, putea fi vorba, mai întâi, de Ioan Popescu din Sibiu, fost student și apoi profesor la Institutul Teologic-Pedagogic din localitate⁴. Pe de altă parte, putea fi vorba și de profesorul Ion Popescu din Coaș – Maramureș, refugiat, în urma evenimentelor transilvănene de la 1848, la moșia Cernauca a fraților Hurmuzachi⁵, unde este foarte probabil să-l fi întâlnit și pe Vasile Alecsandri, al cărui colaborator putea deveni. Mulțumit de răspuns, mi-a spus că, dacă voi deveni cercetător stagiar, mă va trimite pe teren, la Coaș, pentru a face o comparație între textele transilvănene din colecția Alecsandri și cele care circulau, mai târziu, în acea localitate, singura modalitate de a lămuri identitatea colaboratorului ardelean al bardului de la Mircești.

Generos din fire, Nicolae Bot, al cărui subaltern eram, a încurajat colaborarea, atât de onorantă pentru mine, cu Ion Mușlea. Arătându-mi multă prietenie, marele folclorist mă invita, din când în când, la dânsul acasă, către amiază de obicei, după care îl însoțeam, pe jos, în drumul său până la secția pe care o conducea, care-și avea sediul, pe atunci, în fostul Palat al Culturii, astăzi Curtea de Apel din Cluj. Într-una din aceste ocazii, mai exact în data de 15 decembrie 1965, mi-a dăruit un vraf al lucrărilor sale, pe trei dintre ele scriindu-mi, cu scrisul său impecabil, câte o frumoasă, măgulitoare dedicație, și anume: „Lui Virgil Florea, în nădejdea unei viitoare colaborări” pe exemplara ediție Pauleti din 1962; „Lui Virgil Florea: prima mea

⁴ Cf. Eusebiu Roșca, *Monografia Institutului seminarial teologic-pedagogic „Andreian” al Arhidiecezei gr.-or. Române din Transilvania de...*, Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1911, p. 95 și 144; Ion Breazu, *Folclorul revistelor „Familia” și „Șezătoarea”*. Bibliografie cu un studiu introductiv, Sibiu, 1945, p. XX; Gheorghe Vrabie, „Introducere” la *Poezii populare ale românilor* adunate și întocmite de Vasile Alecsandri. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note, variante de..., vol. I, București, E.P.L., 1965, p. 19; D. Murărașu, „Alecsandri, culegător de poezie populară”, în vol. V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*. Ediție îngrijită de..., București, Editura Minerva, 1971, p. XIII; Ovidiu Bârlea, *Istoria folcloristicii românești*, București, Editura Enciclopedică Română, 1974, p. 76; Ilie Moise, *Folcloristica sibiană*, Sibiu, Editura Imago, 1999, p. 18.

⁵ Cf. Iacov Antonovici, *Un dascăl ardelean la Bârlad*, Huși, 1928; Gh. Vrabie, *loc. cit.*; D. Murărașu, *loc. cit.*

lucrare «serioasă». Cu simpatie” pe studiul *La mort mariage: une particularité du folklore balcanique* (1925) și, respectiv, „Lui Virgil Florea, cordial!” pe studiul *Ion Pop-Reteganul, folclorist* din 1955. De o mare delicatețe sufletească, s-a scuzat că, fiind prea numeroase, nu-mi va scrie pe fiecare din celelalte extrase câte o dedicație aparte. Atunci, sau poate cu altă ocazie, nu-mi mai aduc aminte cu exactitate, mi-a dăruit cinci din cele șapte volume ale „Anuarului Arhivei de Folclor”, volumele I și VI fiind deja epuizate, precum și numeroase, foarte numeroase, extrase cu lucrările sale sau ale prestigioșilor săi colaboratori la „Anuar”.

La sugestia lui Ion Mușlea, am ținut, prin 1965 sau 1966, prima mea comunicare științifică la Secția de Etnografie și Folclor. Este, poate, prea mult spus comunicare științifică, pentru că era vorba, în realitate, de o prezentare a unei broșuri în franceză, despre *SIEF – Societatea Internațională de Etnografie și Folclor*, broșură pe care dânsul mi-o împrumutase. Următoarea comunicare, *Augustin Bunea, culegător de poezii populare*, sugerată tot de către dânsul, avea să constituie și debutul meu publicistic în domeniu. Ea are însă o poveste mai interesantă, care spune multe despre generozitatea lui Ion Mușlea, despre noblețea sa sufletească, despre interesul și gentilețea pe care le arăta tinerilor săi colaboratori. Invitat fiind, odată, la dânsul acasă, a luat în mână, la un moment dat, un plic albastru, aflat pe o etajeră cu cărți din cămăruța de la intrare, după care mi s-a adresat cu cuvintele: „Am aici un articol scurt despre o culegere de folclor a lui Augustin Bunea. Am adunat, pe parcurs, și alte câteva indicații bibliografice. Eu sunt prea bătrân pentru a mă mai ocupa de această lucrare, așa că te rog pe dumneata s-o duci la bun sfârșit”. Am mulțumit emoționat, adânc impresionat de rara sa bunătate sufletească, de încrederea pe care mi-o arăta.

Ajuns acasă, am deschis nerăbdător plicul, în care se aflau două copii dactilografiate, pe care le păstrez și azi cu sfințenie, ale unui scurt articol, de tipul acelor care apăreau la rubrica *Articole mărunte* în „Anuarul Arhivei de Folclor”. Alături se mai aflau fișe cu trimiteri bibliografice care nu fuseseră utilizate în articol. Am citit pe nerăsuflăte articolul, din care aflu că acea culegere a lui Augustin Bunea se găsea într-o revistă manuscrisă, și anume „Conversațiuni. Jurnal literar”, redactată, în 1875, în cadrul Societății de lectură a elevilor din clasa a V-a gimnazială, de către Augustin Bunea și Andrei Bârseanu, pe vremea când aceștia erau elevi ai Liceului din Brașov.

Nu-mi dau seama dacă și ce anume știam, pe atunci, despre Andrei Bârseanu, viitor academician, autor, împreună cu romanistul ceh Jan Urban Jarník, al antologiei *Doine și strigături din Ardeal* (1885), precum și al altor colecții folclorice. Știam însă mult mai multe despre Augustin Bunea, și el viitor academician, căci văzusem și admirasem, încă elev fiind, o carte minunată de frumoasă, *Album în amintirea canonicului Augustin Bunea*, publicată la Blaj în 1910, pe care o avea, în biblioteca personală, părintele greco-catolic din satul meu natal, Adrian Todericiu, nașul meu de botez. N-aveam însă cum ști de preocupările folcloristice din adolescență, total inedite, ale lui Augustin Bunea, care, ocupat mai târziu cu lucrările sale de istorie bisericească, n-avea să se mai intereseze de folclor.

Încă de a doua zi, am copiat, de mână, din revista „Conversațiuni”, păstrată în colecțiile de manuscrise ale Bibliotecii Centrale Universitare din Cluj, al cărei director fusese, pe vremuri, Ion Mușlea, cele peste o sută de texte pe care Augustin Bunea le culesese din satul său natal, Vadul Făgărașului. Am adăugat apoi informația suplimentară din sursele indicate de Ion Mușlea, astfel că lucrarea mea, prezentată la una dintre ședințele de comunicări ale Secției de Etnografie și Folclor din Cluj, avea acum o întindere apreciabilă.

Printr-o fericită întâmplare, la acea ședință a participat și profesorul Mihai Pop, director al Institutului de Etnografie și Folclor din București, care m-a felicitat pentru lucrarea prezentată și mi-a cerut-o pentru a o publica în „Revista de Etnografie și Folclor”, în care a și apărut, în numărul 1 pe 1967 al revistei, în același număr – tristă coincidență – în care era publicat și necrologul *Ion Mușlea*, semnat de Ovidiu Bârlea.

Dar efectele benefice ale cunoștinței mele cu Ion Mușlea s-au făcut simțite, în mod cu totul neașteptat, și după dispariția prematură a marelui folclorist, întâmplată la 27 iulie 1966. Căci, la câțiva vreme după aceea, am primit un telefon de la doamna Maria Mușlea, soția folcloristului, despre care aflasem, de la Nicolae Bot și Ion Taloș, că fusese o neîntrecută profesoară de Limba și literatura română, dar și o colaboratoare, în plan științific, a lui Ion Mușlea. M-a chemat la dânsa acasă, unde m-am dus cu sufletul împovărat, date fiind tristele împrejurări care avuseseră loc. Stăpânindu-și durerea, doamna Maria Mușlea mi s-a adresat cu cuvintele: „Bărbatul meu a lăsat pentru dumneata un plic care conține fotografiile unei colecții de folclor

întocmite de un învățător brașovean, Dimitrie Cioflec. N-a mai apucat să se ocupe de ea, dar ți-a lăsat-o dumitale s-o studiezi”. Ca de obicei, în plic se mai aflau câteva fișe cu indicațiile bibliografice pe care Ion Mușlea le adunase în decursul timpului.

M-am așezat din nou la lucru, având de împlinit acum o datorie de recunoștință față de memoria marelui folclorist. Am transcris textele și am adunat cât mai multe informații cu putință despre Dimitrie Cioflec ca învățător și folclorist. Am trecut, apoi, la redactarea lucrării, îndreptând o eroare săvârșită de scriitorul Nicolae Filimon în articolul său *Jocul bănățean* (1858), preluată ulterior de G. Călinescu, George Baiculescu și Viorel Cosma, deși fusese corectată, încă din 1859, de către George Barițiu, apoi și de către alți autori: nici jocul și nici strigăturile la joc din articolul lui Filimon nu erau din Banat, ci din Ardeal, mai exact din Arpătac, azi Araci, satul natal al lui Dimitrie Cioflec⁶.

La încheierea lucrării, am socotit că aveam datoria morală de-a o prezenta, mai întâi, doamnei Maria Mușlea. A cerut un răgaz pentru a o citi pe îndelete, căci lucrarea avea, cu tot cu texte, dimensiuni considerabile. Ceea ce a făcut într-adevăr, căci pe manuscrisul dactilografiat se puteau vedea câteva îndreptări de ordin stilistic făcute cu creionul de dânsa.

Chemat telefonic pentru a lua lucrarea, doamna Maria Mușlea m-a întâmpinat cu cuvintele: „Domnule Florea, dar dumneata scrii ca un om mare”, adică mai în vârstă, mai cu experiență, ceea ce reprezintă primul compliment științific care mi s-a făcut. A fost, pe cât mi-aduc aminte, una din ultimele vizite pe care le-am făcut la familia Mușlea⁷. Căci doamna Maria Mușlea avea să se stingă din viață curând după aceea, la 9 octombrie 1967, la numai un an de la dispariția mult regretatului său soț.

⁶ Virgiliu Florea, *Folcloriștii ardeleni, colecții inedite de folclor* (cap. „Dimitrie Cioflec folclorist”), Cluj-Napoca, Editura Transilvania Press, 1994, p. 6-10, 17-21.

⁷ Mai evoc, totuși, și o altă vizită făcută doamnei Maria Mușlea. Felicitând-o de Anul Nou 1967, doamna Mușlea mi-a trimis, încă a doua zi din an, următorul mesaj: „2.I.1967, *Stimate Domnule Florea, Și eu îți urez la mulți ani! Să ți se îplinească toate gândurile frumoase. Au sosit niște informații de la Blaj. Telefonează, te rog, când poți veni. Cu cele mai bune salutări, Maria Mușlea*”. După aproape 50 de ani, nu-mi mai aduc exact aminte despre ce anume informații era vorba și de la cine. Dar este evident că ele se refereau la folcloristica Blajului, de care eram preocupat pe atunci, dar și mai târziu, iar dânsa se oferise să mă ajute, apelând la cărturarii blăjeni, la Ștefan Manciulea sau/și Nicolae Albu, foarte probabil.

Citită și ea la una din ședințele Secției, condusă acum de conf. univ. Dumitru Pop, lucrarea despre Dimitrie Cioflec a fost publicată, cu reproducerea integrală a colecției sale inedite de poezii populare, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei pe anii 1965-1967”, la solicitarea și prin bunăvoința etnografului Valer Butură, devenit director al muzeului în anul 1967.

Venite la început de drum, sfaturile, sugestiile și încurajările pe care le-am primit din partea lui Ion Mușlea, apoi și a doamnei Maria Mușlea, au fost hotărâtoare în orientarea mea, neîntreruptă de atunci încoace, către studiile de istorie a folcloristicii românești⁸, după modelul statornicit de marele folclorist, căruia îi voi păstra, pentru totdeauna, o vie, profundă și recunoscătoare amintire.

ILUSTRĂȚII

Ion Mușlea

Virgiliu Florea

⁸ Cf., în special, volumele *Folcloriști ardeleni. Colecții inedite de folclor* (1994), deja menționat; *Folcloristul Enea Hodoș. 50 de ani de la moarte* (1995); *Din trecutul folcloristicii românești* (2001); *Dr. M. Gaster, omul și opera. Reconstituiri biobibliografice* (2008) și *Un cărturar german, I. C. Hinz-Hințescu, folclorist și literat român* (2011).

